

Niels Mygind, *Omvæltning i Øst - fra plan til marked, - fra partidiktatur til demokrati, - fra 'socialisme' til ...?*, København: Samfundslitteratur, 1994, 311 s., kr. 225,00.

Omvæltning i Øst - er en ambitiøs anlagt analyse af den gennemgribende transitionsproces fra autoritære til demokratiske styreformer og fra planøkonomi til markedsøkonomi, der finder sted i Østeuropa og det tidligere Sovjetunionen.

Det er forfatterens hensigt at se på omvæltningen ud fra en samfundsmæssig helhedsanalyse (p. 7), hvor årsagsrelationerne defineres som et samspil mellem økonomiske, politiske, sociale og kulturelle faktorer, dernæst er det ambitionen at "udvikle et begrebsapparat, som kan anvendes til at analysere samfundsmæssige ændringer med vægt på udviklingen af de økonomiske og politiske institutioner" (s. 10).

Omvæltning i Øst er primært en analyse af de grundlæggende økonomiske, ejendomsretlige og heraf afledte strukturelle konsekvenser af den østeuropæiske omstillingsproces. En central pointe er, at det er den valgte ejerforms relation til de enkelte økonomiske koordineringselementer: beslutning, information og motivation, der er afgørende for sammenhængen mellem ejerform og økonomisk effektivitet. Dette er et væsentligt aspekt af hele omvæltningen i Øst, dels fordi kravet til økonomisk effektivitet har været en af årsagerne til systemsammenbruddet, dels fordi spørgsmålet om en bedre økonomi er og bliver et fixpunkt for den demokratiske udvikling, idet der givet er en sammenhæng mellem den politiske udvikling og de nye styrers evne til at tilfredsstille befolkningens materielle fordringer til livet.

Niels Mygind er dermed inde på den centrale problemstilling i den østeuropæiske omstillingsproces, hvor valg af ejerform ikke alene træffes ud fra hensyn til økonomisk effektivitet, men ud fra opfattelser om retfærdighed og moral samt fordelingsmæssige hensyn, hvis indhold og accentuering varierer i de forskellige lande. Her spiller så landenes forskellige værdisystemer, sociale systemer, valg af politisk system og udlandets indflydelse ind.

En interessant vinkel på de østeuropæiske og den sovjetiske omstilling er, at Niels Mygind tager fat på historiens lange udviklingslinjer og -perspektiver. Ved at anvende det lange udviklingsperspektiv opnår Niels Mygind en principiel åbenhed overfor de østeuropæiske samfunds fremtidige udvikling. På den anden side skyder Niels Mygind selv denne principielle åbenhed i sænk, idet han fastslår, at den mest sandsynlige udvikling i Østeuropa vil være i retning af en form for velfærds kapitalisme (p. 52). Niels Mygind har dermed ifølge sin egen definition af velfærds kapitalismen etableret en bestemt forventning til udviklingen i de østeuropæiske lande, der blandt andet indebærer en konsolidering af demokratiske styreformer. Denne forventning er desværre ikke helt så funderet i den politiske og sociale udvikling i Østeuropa, hvor traditioner for autoritære styreformer synes at overleve på trods af frie valg. Samtidig kan man forvente, at de østeuropæiske lande og landene i det tidligere Sovjetunionen netop i forhold til konsolidering af demokrati vil træffe forskellige valg -

Niels Mygind, *Omvæltning i Øst - fra plan til marked, - fra partidiktatur til demokrati, - fra 'socialisme' til ...?*, København: Samfundslitteratur, 1994, 311 s., kr. 225,00.

Omvæltning i Øst - er en ambitiøst anlagt analyse af den gennemgribende transitionsproces fra autoritære til demokratiske styreformer og fra planøkonomi til markedsøkonomi, der finder sted i Østeuropa og det tidligere Sovjetunionen.

Det er forfatterens hensigt at se på omvæltningen ud fra en samfundsmæssig helhedsanalyse (p. 7), hvor årsagsrelationerne defineres som et samspil mellem økonomiske, politiske, sociale og kulturelle faktorer, dernæst er det ambitionen at "udvikle et begrebsapparat, som kan anvendes til at analysere samfundsmæssige ændringer med vægt på udviklingen af de økonomiske og politiske institutioner" (s. 10).

Omvæltning i Øst er primært en analyse af de grundlæggende økonomiske, ejendomsretlige og heraf afledte strukturelle konsekvenser af den østeuropæiske omstillingsproces. En central pointe er, at det er den valgte ejerforms relation til de enkelte økonomiske koordineringselementer: beslutning, information og motivation, der er afgørende for sammenhængen mellem ejerform og økonomisk effektivitet. Dette er et væsentligt aspekt af hele omvæltningen i Øst, dels fordi kravet til økonomisk effektivitet har været en af årsagerne til systemsammenbruddet, dels fordi spørgsmålet om en bedre økonomi er og bliver et fixpunkt for den demokratiske udvikling, idet der givet er en sammenhæng mellem den politiske udvikling og de nye styrers evne til at tilfredsstille befolkningens materielle fordringer til livet.

Niels Mygind er dermed inde på den centrale problemstilling i den østeuropæiske omstillingsproces, hvor valg af ejerform ikke alene træffes ud fra hensyn til økonomisk effektivitet, men ud fra opfattelser om retfærdighed og moral samt fordelingsmæssige hensyn, hvis indhold og accentuering varierer i de forskellige lande. Her spiller så landenes forskellige værdisystemer, sociale systemer, valg af politisk system og udlandets indflydelse ind.

En interessant vinkel på de østeuropæiske og den sovjetiske omstilling er, at Niels Mygind tager fat på historiens lange udviklingslinjer og -perspektiver. Ved at anvende det lange udviklingsperspektiv opnår Niels Mygind en principiel åbenhed overfor de østeuropæiske samfunds fremtidige udvikling. På den anden side skyder Niels Mygind selv denne principielle åbenhed i sænk, idet han fastslår, at den mest sandsynlige udvikling i Østeuropa vil være i retning af en form for velfærds kapitalisme (p. 52). Niels Mygind har dermed ifølge sin egen definition af velfærds kapitalismen etableret en bestemt forventning til udviklingen i de østeuropæiske lande, der blandt andet indebærer en konsolidering af demokratiske styreformer. Denne forventning er desværre ikke helt så funderet i den politiske og sociale udvikling i Østeuropa, hvor traditioner for autoritære styreformer synes at overleve på trods af frie valg. Samtidig kan man forvente, at de østeuropæiske lande og landene i det tidligere Sovjetunionen netop i forhold til konsolidering af demokrati vil træffe forskellige valg -

uden at det nødvendigvis vil indebære væsentlige forskelle med hensyn til udformning af privat ejendomsret og markedsøkonomiske styringsmekanismer.

En tese om, at udviklingen i Østeuropa vil gå i retningen af velfærdskapitalistiske samfund, kan ses som en delvis tilslutning til og rekapitulering af konvergensteorien. Niels Mygind gengiver Tinbergens opfattelse af konvergensteorien som det, "at forskellige samfundssystemer på samme teknologiske udviklingsniveau konvergerer mod denne 'rationelle økonomiske struktur'" (p. 117-118). Det er som en refleksion over konvergensteoriens empiriske udsagnskraft, at Niels Mygind stiller krav til en helhedsanalyse af de østeuropæiske landes samfundsudvikling, idet han kommenterer konvergensteorien således: "Teorien indeholder formentlig nogle korrekte elementer ... men antagelsen om en universel økonomisk orden i forhold til et givet udviklingsniveau overser betydningen af værdisystemet og det sociale system" (p. 118). Her lægges der faktisk op til en interessant modificering og videreudvikling af Tinbergen og konvergensteorien.

Bogens meget teoretiske og noget skematiske fremstilling betyder imidlertid, at der ofres meget lidt plads til konkrete analyser af de enkelte lande. Kapitel 7 er i så henseende det mest konkrete, hvor samtlige østeuropæiske lande og Sovjetunionens politiske udvikling umiddelbart før og under opbruddet bliver behandlet på 40 sider - det kan tage pusten fra enhver, samtidig med at forholdene i det enkelte land næppe ydes fuld retfærdighed.

Omvæltning i Øst har - efter min mening - alene på grund af sit systematiske fokus på de ejendomsretlige, institutionelle og fordelingsmæssige aspekter af den østeuropæiske omstillingsproces sin absolutte berettigelse. Niels Myginds forsøg på at inddrage ikke-økonomiske forhold - uformelle regler, værdier og normer i civilsamfundet samt udlandets indflydelse - er væsentlig, selv om disse forhold for en mere politologisk orienteret læser undertiden bliver givet en for simplificeret behandling. Det bliver alligevel spændende at læse Niels Myginds fortsættelse, *Omstilling i Øst*, som skal udkomme i 1995 og indeholde en konkret analyse af omstillingsprocessen og perspektiverne i Østeuropa.

Bogen indeholder gode beskrivende afsnit og nyttige skemaer, der kan bidrage til at skabe overblik over de forskellige elementer i den østeuropæiske omvæltningsproces. For eksempel indeholder kapitel 8, der udgør knap 1/3 af bogen, en glimrende oversigt over de forskellige elementer i den økonomiske omstillingsproces' indhold og problemer i forhold til makroøkonomisk stabilisering, liberalisering samt privatisering, ligesom en anden stor del af bogen, kapitel 4, på klar og kontant måde giver basis for på et økonomisk grundlag at differentiere mellem plan og marked i forhold til samfundsmæssig effektivitet.

Karin Hilmer Pedersen
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet